NA ZÁPAD PO STOPÁCH CÍSAŘOVNY SISI

DAGMAR BEŇAKOVÁ

GRADA

© Grada Publishing, a. s., 2025
Text a fotografie © Dagmar Beňaková, 2025
Ilustrace obálky © ÖNB Vienna: Pk 4780, 2025

NA ZÁPAD PO STOPÁCH CÍSAŘOVNY SISI

DAGMAR BEŇAKOVÁ

„Chtěla bych,
aby se má duše vznesla k nebesům
maličkým otvorem v srdci.“

(Alžběta Rakouská)

ÚVOD

O císařovně Alžbětě Rakouské (1837–1898), rozené vévodkyni v Bavorsku, zvané doma Sisi, je všeobecně známo, že byla vášnivou cestovatelkou. Vídeňané (a můžeme si domyslet, že především ti českého původu) vtipkovali a namísto „Kaiserin" (císařovna) nazývali ženu svého vladaře „Raiserin", popřípadě „Reiserin" (cestovatelka). Během svého života Sisi navštívila bezpočet turisticky atraktivních míst v Evropě, na Blízkém východě i v severní Africe. Mým snem vždy bylo vést čtenářky a čtenáře po jejích stopách. Tento sen se mi vydáním cestovatelské trilogie mapující místa jejích pobytů právě splnil.

V publikaci s názvem *Toulky po stopách císařovny Sisi* (Grada 2022) jsme poznali Bavorsko, kde se Alžběta narodila, kde strávila své dětství a kam se ráda vracela i jako dospělá: bavorské hlavní město Mnichov, magické Starnberské jezero, hory, lázně, zámky i městečka s bohatou historií. Následně jsme se přenesli do Rakouska, císařovniny nové vlasti, kam se přivdala. Její svatba s mladým, pohledným císařem Františkem Josefem I. se stala událostí číslo jedna 19. století. Plachá šestnáctiletá dívka se ze dne na den proměnila v mediální hvězdu. Tisk rozebíral její vzhled, šaty i účesy. V palácích a zámcích si však Sisi připadala jako ve zlaté kleci. Vídeňský Hofburg považovala za svůj žalář. V roli císařovny se nikdy necítila šťastná.

Kromě honosných sídel jsme v *Toulkách po stopách císařovny Sisi* navštívili také horské chaty a salaše v Alpách, kam Alžběta stoupala během svých náročných túr. Tady, daleko od lidí a na čerstvém vzduchu, čerpala sílu. Zavítali jsme rovněž do Českých zemí, které bývaly součástí mocnářství jejího manžela. Císařovnu sem zavedly nejen reprezentační

povinnosti, ale i její lovecká vášeň. Absolvovala tu také jeden lázeňský pobyt. Možná překvapí, kolik zajímavých míst u nás spatřila. Velká pozornost byla v publikaci věnována Alžbětině milovanému venkovskému sídlu Gödöllő v Maďarsku a také jejím pobytům na Budínském hradě. V Uhersku strávila dohromady více než sedm let svého života a připomíná ji tu bezpočet soch. Zůstalo však mnoho míst této země, která Alžběta nenavštívila; většinu času totiž trávila v soukromých komnatách svého oblíbeného zámku, v sedle koně ve zdejší manéži a na honech v okolí. V knize jsme se podívali i do věhlasných lázní na území dnešního Slovenska (tehdejších Horních Uher). Stárnoucí a churavějící Sisi tu v tmavé zeleni zdejších lesů hledala útěchu po smrti svého jediného syna.

Ve volném pokračování zvaném *Za sluncem po stopách císařovny Sisi* (Grada 2023) jsme se s císařovnou Alžbětou přenesli do jižních krajů, k moři: na květinový ostrov Madeira v Atlantském oceánu i na další atraktivní místa v Portugalsku. Zavítali jsme do Španělska a na Mallorcu; tady měl svou haciendu v olivových hájích císařovnin oblíbený příbuzný, velký cestovatel Ludvík Salvátor. Podívali jsme se do Alžbětou zbožňovaného Řecka, na ostrov Korfu, kde si velká milovnice helénského světa nechala na kopci vysoko nad mořem vybudovat kopii antické vily – svůj snový palác Achilleion, vyzdobený mnoha artefakty a obklopený visutými zahradami, podobnými těm Semiramidiným v Babylonu. Vydali jsme se poznávat krásy Itálie, Francie (především Riviéry, ale i Paříže a Normandie) a také středomořských ostrovů Malty a Kypru. Zavítali jsme rovněž na území dnešního Rumunska, Slovinska, Chorvatska a Vatikánu. A pluli jsme s císařovnou na palubě jejích luxusních jachet i do zemí Blízkého východu a severní Afriky.

Vyprávěli jsme si o mnoha místech, která Alžběta navštívila, avšak knihy dosud vydané zdaleka nepojednávají o všech. A proto vznikl tento třetí díl toulek s názvem *Na západ po stopách císařovny Sisi*. V něm se vydáme na britské ostrovy a na území dnešního Irska, kde charismatická čtyřicetiletá Alžběta na vrcholu svých fyzických sil zářila coby hvězda parforsních honů a bavila se v kruhu svých loveckých přátel. Navštívíme také Nizozemsko, kam jezdila za svým fyzioterapeutem v době, kdy v důsledku nadměrného jezdění na koni trpěla ischiatickými a revmatickými

Alžběta a František Josef se rádi účastnili parforsních honů.

bolestmi. Když se ze zdravotních důvodů nemohla své jezdecké vášni věnovat tak intenzivně, našla si činorodá Alžběta jinou zálibu: na břehu Severního moře začala skládat básně.

Nezapomeneme ani na Belgii, zemi, kde se korunní princ Rudolf, jediný syn císařských manželů, zasnoubil se Štěpánkou Belgickou. Alžběta si jela budoucí snachu prohlédnout.

Dále učiníme několik zastávek v Německu. Vrátíme se po časové ose o několik let nazpět a představíme si mladou, oslnivě krásnou císařovnu v Drážďanech na plese v jejím legendárním outfitu: v bílých šatech s hvězdičkami a s diamantovými hvězdami ve vlasech, upravených do jednoho ze Sisiných typických účesů. Portrét, na kterém byla v této róbě a s těmito šperky zachycena, přispěl k její nehynoucí slávě. Posléze zavítáme do německých lázeňských měst, kde se stárnoucí Alžběta léčila. Trpěla celou řadou neduhů. Sužovaly ji anémie, vodnatelnost, dna, ischias a revma, nesnesitelné bolesti hlavy i zad, zažívací potíže a problémy se srdcem.

Vydáme se také po stopách Heinricha Heineho, neboť císařovna tohoto německého romantického básníka nesmírně obdivovala a v jeho stylu

Portrét Sisi od Hermanna Nigga, 1882.

sama veršovala. A naše společné cestování završíme ve Švýcarsku. Tuto alpskou zemi Sisi ráda a často navštěvovala především v posledních letech svého života. Tady, na břehu svého milovaného Ženevského jezera, které jí svou barvou připomínalo moře, nakonec našla smrt rukou anarchisty. Odhalíme okolnosti Alžbětina zavraždění – některé z nich budou překvapivé. V závěru publikace najdou milé čtenářky a milí čtenáři chronologický přehled všech pobytů této slavné turistky a nezkrotné rebelky, která vždy „plula proti proudu".

Chtěla bych touto knihou potěšit příznivce historie, cestování i císařovny Sisi, zajímavé, rozporuplné dámy, žijící více svými fantaziemi a sny, minulostí a budoucností než přítomností, která ji tížila. Ženy, jež byla neustále v pohybu. Na útěku před vídeňským dvorem i svými chmurami a chorobami. Provokatérky, která svou dobu v mnohém předběhla a která se už za života, a ještě více po své tragické smrti stala legendou. Ráda bych milé čtenářky a čtenáře přenesla v prostoru i čase a nechala je na chvíli zapomenout na jejich vlastní starosti. Chtěla bych oživit příběh jedné lidské bytosti, jež se ve své době cítila nepochopena a jež se ve svém literárním odkazu (v poetickém deníku) obrací právě na nás, generace budoucí. „Nebylo duše, která by mi rozuměla," napsala. (ORSOUW, 2023, s. 184)

Alžbětin portrét bych ráda vykreslila za pomoci vzpomínek jejích současníků a dráhu jejího života zmapovala nejen slovem, ale i obrazem. Stejně jako my dnes zakládáme ze svých cest alba s fotografiemi, vytváříme fotoknihy, popřípadě ukládáme digitální snímky na disk počítače, sbírala i tato moderní císařovna fotografie, pohledy a obrázky všech míst, kam

zavítala (a dokonce i těch, která osobně nenavštívila, ale která ji v regionu zaujala), a řadila je do svých proslulých alb: těch se do dnešních dnů zachovalo osmnáct, ale Sisi jich bezpochyby měla mnohem více. (Kromě snímků pamětihodností, přírodních krás a technických novinek – jako tunelů nebo železničních mostů – sbírala i fotografie proslulých krásek, významných nebo zajímavých lidí své doby a členů své vlastní rodiny.) Tři knihy toulek po jejích stopách mají svou bohatou obrazovou dokumentací navázat i na tuto Alžbětinu vášeň.

Koncept knižní trilogie chce pak připomenout mnohými opěvovanou a jinými kritizovanou, ale půvabnou a dodnes oblíbenou filmovou trilogii *Sissi* režiséra Ernsta Marischky, s Romy Schneiderovou v hlavní roli. Filmové dílo, jež vytvořilo idealizovaný obraz císařovny, bezpochyby přispělo k Alžbětině nesmrtelnosti. (Zatímco v názvu filmů se kvůli výslovnosti v němčině i románských jazycích psala dvě s, opravdová *Sisi* se podepisovala pouze s jedním.)

CÍSAŘOVNA NA HONECH A U MOŘE V ANGLII

Na ostrově Wight – Steephill Castle, Ventnor, 1874

Sisi byla od útlého mládí vynikající a neohroženou jezdkyní na koni. Trénovala nejprve ve své bavorské vlasti a následně v Rakousku i Maďarsku. Ve svém nejoblíbenějším sídle, v uherském Gödöllő, často a ráda pořádala hony na lišku po anglickém vzoru. To jí ale nestačilo. Když se od své mladší sestry Marie (celým jménem Marie Žofie), bývalé královny neapolské, dozvěděla o parforsních honech konaných na britských ostrovech, byla ve velkém pokušení sem zavítat. Počínajíc rokem 1873 si Marie na každou zimní loveckou sezónu pronajala nedaleko Althorpu, sídla lorda Spencera, za peníze bankovního domu Rothschildů luxusní dům a neustále lákala císařovnu, aby do Anglie také přijela. Možná zval Sisi do své vlasti i Albert Edvard, princ z Walesu, syn královny Viktorie

Jízda na koni byla Alžbětinou velkou zálibou.

a pozdější britský král Edvard VII., nazývaný ve své rodině „Bertie“, který roku 1873 dorazil do Vídně na světovou výstavu. Na tuto mimořádnou akci přijeli na pozvání Františka Josefa a Alžběty i pruský korunní princ Friedrich, zvaný „Fritz“, se svou manželkou Viktorií, v rodinném kruhu nazývanou „Vicky“, dcerou britské královny Viktorie a sestrou Bertieho. Pruská korunní princezna Vicky za matkou často s manželem jezdila a sportovně založenou císařovnu, s níž se přátelila, jistě na ostrovy lákala také.

Alžběta, velká cestovatelka a náruživá jezdkyně na koni, se nenechala přemlouvat dlouho. Na hony i na Británii byla zvědavá a také se toužila zase někdy podívat k moři. Oddávat se jeho vlnám totiž neměla příležitost od svého dlouhého pobytu na Madeiře, Korfu a v Benátkách v letech 1860–1862. Jako záminku využila křehké zdraví své nejmladší dcery Marie Valerie. Podobně se na její chatrné zdraví odvolávala, když chtěla na zimní období let 1870–1871 a 1871–1872 uniknout vídeňskému dvoru do horského lázeňského městečka Merano. O Valerii se ale opravdu do hloubi duše obávala. Prvorozená dcera Žofinka jí totiž zemřela v pouhých dvou letech a císařovna v žádném případě nechtěla přijít o další dítě.

V roce 1873 musela Alžběta dlouhou dobu pobývat v sídelním městě a absolvovat velké množství reprezentačních povinností. V dubnu se ve Vídni vdávala starší dcera císařského páru Gisela (byla to samozřejmě velká událost) a 1. května otevírala Sisi s Františkem Josefem světovou výstavu. Výstava trvala až do 2. listopadu 1873 a po tu dobu přijímali císařští manželé (i mladý korunní princ Rudolf) velké množství hostů z celého světa. Přicestoval i perský šáh Násir al-Dín a své setkání s Alžbětou, jíž byl naprosto fascinován, zaznamenal ve svém knižně vydaném deníku. Sisi pochopitelně nevydržela pobývat v sídelním městě až do skončení výstavy. V létě se odjela rekreovat do Payerbachu a do Ischlu a na podzim si nenechala ujít honební sezónu v Gödöllő. V prosinci 1873 se slavilo 25. výročí nástupu Františka Josefa na trůn. I s ním byla spjata celá řada společenských podniků, těch se ovšem Alžběta povětšinou neúčastnila.

Roky 1873 a 1874 byly velice náročné především pro obyvatelstvo monarchie. Krachem na vídeňské burze v květnu 1873 započala hospodářská krize. V těchto letech také opět naplno propukla epidemie cholery,

a to jak ve Vídni, tak v Alžbětině rodném Mnichově. Poté co Sisi v lednu 1874 navštívila v hlavním městě Bavorska dceru Giselu, svého zetě Leopolda a jejich čerstvě narozené miminko, svou první vnučku a kmotřenku Alžbětu, neváhala zajít do špitálu s nakaženými touto vysoce infekční a nebezpečnou chorobou. Jednomu umírajícímu dokonce podala ruku, aby mu dodala útěchy. Alžbětina odvaha občas hraničila s nezodpovědností. Zde svým činem ohrozila nejen život svůj, ale i život své dvorní dámy a bavorských příbuzných (pak se totiž hned vydala do Possenhofenu za matkou a sourozenci).

Starší dceru Giselu provdala Sisi za Leopolda Bavorského.

Ze své babičkovské role Alžběta nadšená nebyla. Sice kompletně uhradila veškerou výbavu novorozeněte, ale s miminkem se dlouho těšit nechtěla. Své předčitatelce a největší přítelkyni Idě Ferenczyové napsala 12. ledna 1874 z Mnichova: „Díky Bohu je den pryč. Hořko je mi zde zůstávat úplně osamělá a s Nikým nemoci promluvit. Chybíš mi nevýslovně. Dnes byly křtiny, matka a dítě jsou tak zdravé, že budou žít 100 let. To jen pro Tvé uklidnění, že mě tu jejich zdravotní stav nebude zdržovat.“ (MEYER, 2020, s. 87) Alžběta obecně neměla ráda miminka a jejich zápach. Tuto averzi k maličkým dětem v ní možná vzbudila smrt její prvorozené holčičky.

Po návratu do Vídně císařovnu opět čekaly reprezentační povinnosti. Nicméně v době nepřítomnosti císaře (pobýval tehdy na státní návštěvě v Rusku) si ale dovolila i nejrůznější eskapády. Na masopustní úterý v únoru 1874 se novopečená babička (které bylo ovšem pouhých šestatřicet let!) vydala potají v převleku a jen ve společnosti své věrné Idy Ferenczyové na maškarní ples do sálu hudebního spolku. Císařovna si na sebe

vzala žluté domino, černou masku lemovanou dlouhou černou krajkou a rudou paruku, Ida si oblékla domino červené. Do tajemství byla kromě předčitatelky zasvěcena jen Alžbětina osobní kadeřnice Fanny Feifaliková a komorná Gabriela (německy Gabriele). Na bále navázala Sisi, která se nechala oslovovat právě jménem Gabriele, známost s mladým státním úředníkem Friedrichem („Fritzem“) Pacherem von Theinburg. S ním si pak po léta tajně dopisovala, aniž mu prozradila svou pravou identitu. Nevinný flirt skončil, až když se Fritz oženil. Zatímco oficiální akce císařovnu nudily, během podobných eskapád s romantickým nádechem se královsky bavila.

V létě si jako obvykle chtěla užít „prázdniny“. V červnu a červenci pobývala Sisi s rodinou na čerstvém horském vzduchu v lázních Ischl a 28. července vyrazila (k zármutku císaře i korunního prince) s šestiletou Marií Valerií a početným doprovodem vlakem přes Salcburk a Štrasburk (město si prohlédla), a dále přes Paříž (zde se ale nezdržela) až do francouzského přístavu Le Havre; odtud vyplula na proslulý rekreační ostrov Wight. Kapitána parníku *Bordeaux* pana Whita, na jehož lodi výprava překonala kanál La Manche, odměnila Alžběta osobně – jak to měla ve zvyku – drahocenným masivním zlatým prstenem s patnácti brilianty; uhradila samozřejmě i veškeré náklady přepravy. Císařovna cestovala inkognito, pod svým obvyklým pseudonymem hraběnka Hohenembsová (což byl jeden z mnoha titulů, který jí opravdu náležel).

Loď zakotvila v přístavu Ryde. Sisi toho dne (1. srpna 1874) poprvé vstoupila na britskou půdu. Vlakem pak pokračovala i s dcerkou a doprovodem v cestě do Ventnoru – cíle své cesty. Alžbětina dvorní dáma Marie Festeticsová si 2. srpna zapsala do deníku: „Cestu jsme přestáli, prvního v 8 hodin jsme sem dojeli. […] jsem plná dojmů, chtěla bych vypsat všechno, co jsem viděla a pociťovala. […] Taková první cesta je opravdu velká věc. […]; nakonec jsem dojatá, že svět je tak báječně krásný!“ (WALTERSKIRCHEN, MEYER, 2014, s. 183–184) V poklidném přímořském letovisku vzbudila císařská návštěva velký rozruch. Výběrem ubytování byl dlouho před plánovaným příjezdem Jejího Veličenstva pověřen rakousko-uherský velvyslanec v Londýně hrabě Friedrich Ferdinand von Beust (bývalý předseda vlády Rakouského císařství, po vzniku dvojstátí premiér Předlitavska

a v letech 1866–1871 rakouský a rakousko-uherský ministr zahraničí). Pro ženu svého panovníka pronajal na dva měsíce zámeček Steephill Castle a nechal učinit úpravy, aby sídlo odpovídalo jejím představám a požadavkům. Byly vybudovány koupelny a biliárový salon byl přeměněn v tělocvičnu, neboť císařovna denně cvičila a ve všech místech svého pobytu vyžadovala zřízení takovéhoto prostoru. Neuvěřitelně početný doprovod se ale do zámku nevešel, a tak musel být ubytován v sousedních vilách, v hotelu Royal a v hotelu Marine. Kromě nejbližšího císařovnina okolí (Sisiny předčitatelky Idy Ferenczyové, dvorní dámy Marie Festeticsové, nejvyššího hofmistra, jímž byl tenkrát baron Ferenc Nopcsa, osobního tajemníka Karla Lingera, nepostradatelné osobní kadeřnice Fanny Feifalikové a osobní masérky) přicestovala celá armáda služebnictva. Část Alžbětiny družiny dorazila v předstihu.

Do Ventnoru doputovala i suita malé arcivévodkyně, Alžbětiny dcerky Marie Valerie, zahrnující především guvernantky a dětského lékaře dr. Hermanna Widerhofera. Přicestoval i kaplan, francouzští kuchaři a maďarští pekaři, císařovnin osobní trenér jízdy na koni pan Allen a celá řada dalších osob. Dorazili i Alžbětini aristokratičtí lovečtí přátelé, především její nejoblíbenější společník hrabě Mikoláš Esterházy, přezdívaný „Sportovec Niki“, *master* (neboli vůdce lovu) v Gödöllő a velký znalec, chovatel a milovník koní.

Nejmladší dcera Marie Valerie cestovala s matkou odmalička.

Alžběta si pobyt ve Spojeném království velice užívala. Jako jeden z mála členů habsburské rodiny ovládala perfektně angličtinu, a tak si tu připadala „jako ryba ve vodě“. V útlém dětství ji totiž stejně jako její starší sestru Helenu, zvanou „Nené“, vychovávala anglická

Zámek Steephill, kde Sisi na ostrově Wight pobývala.

guvernantka Mary Newboldová. V té době byla znalost tohoto jazyka neobvyklým jevem, jelikož v komunikaci evropské aristokracie vládla tenkrát francouzština, jež byla i diplomatickým jazykem. Angličtina se teprve začínala prosazovat, a to v obchodním světě, a britské ostrovy se za panování královny Viktorie proměnily v politickou a ekonomickou velmoc. Prosluly nejen obrovským průmyslovým rozvojem, ale také pokrokovými myšlenkami. I liberální, v mnohém nekonvenční smýšlení zdejší šlechty korespondovalo s Alžbětiným světonázorem.

Zámek Steephill Castle, vybudovaný ve 30. letech 19. století (do dnešních dnů se bohužel nedochoval), byl obklopen parkem s magnóliemi a kaméliemi a císařovnu naprosto nadchl. Obdélníková stavba napodobující styl 16. století, jejímiž dominantami byly věže různého půdorysu opatřené cimbuřím, mohla císařovně připomínat její milovaný zámek Possenhofen, kde prožila své dětství. Ten byl ale opravdu vystavěn v 16. století.

Je zajímavé, že Sisi, která chtěla trávit svou dovolenou jako vždy coby soukromá osoba, si vybrala právě ostrov Wight, kde během léta pobývala také britská královna Viktorie a kde se konaly závody regaty zvané

Cowes Regatta, které sem pokaždé přilákaly další prominenty. Královna si pochopitelně nenechala ujít příležitost, a sotva Sisi přijela, vyslala sira Johna Cowella, šéfa své domácnosti, s dopisem, v němž vyjádřila přání se s císařovnou setkat. Když Sisi dorazila do Osbornu, královnina letního sídla, britská panovnice ji už očekávala. Setkání však obě dámy zklamalo. Sisi informovala císaře dopisem, že se k ní královna sice chovala přátelsky, ale že je jí nesympatická. Malá Marie Valerie, kterou císařovna královně představila, se po návštěvě divila, jak korpulentní postavu britská panovnice má. Královna Viktorie zase psala své nejstarší dceři Vicky, že císařovnou jsou všichni zklamáni. „Nemohu říci, že by to byla velká kráska. Má nádhernou pleť, skvělou postavu a hezké malé oči, a ne moc pěkný nos. Odvažuji se říci, že ve slavnostní róbě a s nádhernými rozpuštěnými vlasy vypadá mnohem lépe. Myslím, že Alix [snacha královny, korunní princezna, *pozn. autorky*] je mnohem hezčí než císařovna." (OFFER, 2020, s. 24) Do deníku si Viktorie zapsala, že císařovna „je velmi vysoká, štíhlá, s tou nejkrásnější postavou, jenom je možná příliš hubená […], má krásné tmavohnědé oči, obočí a řasy […]". (OFFER, 2020, s. 23)

Pruská korunní princezna Vicky, kterou Sisi na její pozvání navštívila v Sandownu, odpověděla v dopise své královské matce, že císařovna sice za poslední rok hodně sešla (dámy se viděly u příležitosti světové výstavy ve Vídni), nicméně je stále půvabná a zůstává nejpřitažlivější ze všech žen, které kdy Vicky viděla. Podivovala se, že Alžběta, ač se chovala velmi přátelsky, odmítla u ní jakékoli občerstvení, a pak se šla najíst do města. Také se pozastavila nad jejím zdejším způsobem

Královna Viktorie vládla v letech 1837–1901.

Osborne, letní sídlo britské královny na ostrově Wight, je možné navštívit.

života. Líčila, že Sisi prý celé dopoledne spí, ve čtyři odpoledne obědvá a pak se úplně sama projíždí nejméně tři hodiny na koni a nechce vůbec nikoho vidět.

Alžběta si myslela, že návštěvou královny a její rodiny v Osbornu její povinnosti skončily a že už ji nikdy neuvidí. Opak byl ale pravdou. Za dva dny dorazila královna Viktorie s princeznou Beatricí za císařovnou do zámku Steephill Castle, a to ze svého sídla v Osbornu musely dámy cestovat několik hodin. Sisi je přijala v jídelně. Popily čaj a zdržely se asi půl hodiny.

Královnino hodnocení po této návštěvě, byť byla pouze kratičká, vyznělo pro císařovnu Alžbětu mnohem lépe než v dopise adresovaném Vicky po prvním setkání. Do svého deníku si britská panovnice Viktorie zapsala: „Se svými kaštanově hnědými, lesknoucími se vlasy, které nosí v copech obtočené kolem hlavy jako diadém, vypadá skutečně půvabně – jako překrásný obraz. Pas má užší, než si kdokoli může představit, a její chůze je nesmírně ladná.“ (WELCOME, 1975, s. 69–70) Sisi měřila 172 cm;

byla tedy mnohem vyšší než většina jejích současnic, a dokonce vyšší než řada tehdejších gentlemanů. Byla útlá, a navíc se ještě nechávala silně šněrovat do korzetu (v pase měřila maximálně 51 cm). Svou postavu udržovala štíhlou jak každodenním cvičením, tak dietami. Markantní bylo její velké poprsí. Své husté, pod kolena sahající vlasy s nádechem do zrzava si nechávala po celý život barvit na kaštanově hnědý odstín. Celodenní procedura jejich mytí a tónování se konala zpravidla jednou za tři týdny. Alžběta měla prý krásně tvarované nohy. Alespoň to tvrdil hrabě Johann Nepomuk Wilczek, který v Salcburku v létě 1867 náhodou přistihl rakouskou císařovnu s francouzskou císařovnou Evženií, jak si v soukromí oblékárny přeměřují lýtka centimetry. Podle zachovaných střevíců můžeme konstatovat, že Alžbětina štíhlá chodidla by dnes odpovídala velikosti 41. Svědectví anglických dam pak dokládá, že císařovna měla velmi drobné a jemné ruce. V důsledku nadměrného jezdění na koni jí ale ke stáru zhrubly, jak ve svých pamětech zaznamenal dr. Felix Schlagintweit, Alžbětin ošetřující lékař v lázních Brückenau, kde se léčila v roce 1898.

Jedinou vadou na Alžbětině kráse byly její zuby, proto je neustále skrývala. Když mluvila (a ona hovořila vždy velmi tiše), držela rty pevně semknuté. Nedoslýchavá postarší královna musela mít značné potíže, aby Alžbětě, i přes její výbornou angličtinu, rozuměla. Sisi se neuměla přetvařovat, a tak když jí někdo nebyl sympatický, nechovala se k němu zdvořile; na jeho společenské postavení nebrala ohled. A to byl bohužel právě případ britské panovnice. Pokud se s někým cítila dobře, uvolnila se a stávala se pak zábavnou společnicí a okouzlující ženou, kterou přítomní považovali za velice přitažlivou a charismatickou. „Je to ohnivá žena," měl o ní prohlásit britský následník

Alžběta se svým proslulým vosím pasem a hustými vlasy.

Také Alix, žena následníka britského trůnu, platila za velkou krásku.

trůnu Albert Edvard. (WELCOME, 1975, s. 82) Následník se svou ženou patřili rovněž ke společnosti, kterou hostil zámek Steephill Castle.

O princezně Alexandře, řečené Alix, manželce Alberta Edvarda, měla Sisi prohlásit: „Princezna z Walesu je kromě mne jediná žena v Evropě, která v oblékání spatřuje vysoké umění. Za svou oblíbenost z velké části dozajista vděčí svému vkusu, se kterým si umí pro každou příležitost vybrat vhodné oblečení." (HASLIP, 1994, s. 294–295) O tom, jak dobrý vkus měla žena britského následníka trůnu (původem dánská princezna), svědčí i bezpočet jejích portrétů. Tato půvabná dáma však v důsledku nehody bohužel kulhala a kvůli dědičnému zatížení postupně ohluchla. Více než s ní si ale Alžběta rozuměla, jak již bylo napsáno výše, s Vicky – královninou dcerou a pruskou korunní princeznou. A později také s manželským párem vévodou a vévodkyní z Tecku.

Jak Alix, tak Sisi se opravdu uměly pěkně oblékat. Císařovna měla svůj vlastní styl. Nosila vždy přiléhavé, jednoduché, elegantní šaty z kvalitních materiálů, které zdůrazňovaly její štíhlou postavu. Róby zdobily pouze zajímavé knoflíky, případně krajkové lemy. Nejraději měla černou, bílou, šedou, stříbrnou nebo lila barvu, která se tou dobou začínala právě v Británii vyrábět průmyslově. Na léto si také nechávala ušít modely růžové nebo světlemodré. Výrazně červené šatstvo si však na rozdíl od své sestry Marie nepořizovala nikdy. Šperky nosila Sisi zřídkakdy – a když, tak obvykle nenápadné; stačil jí drobný křížek, popřípadě černé nebo bílé perly (to především v mladém věku). Sisi neměla propíchnuté ušní boltce, a tak ji nikdy nezdobily náušnice. Snubní prsten nosívala zavěšený

na krku na zlatém řetízku, skrývala ho pod šaty. Vzhledem k tomu, že mívala, jak bylo zvykem, rukavičky, na ruce by jí vadil, především při jízdě na koni. Zajímavým doplňkem byl její náramek s přívěsky. Pověrčivá císařovna si na něj zavěšovala nejrůznější talismany. Alžbětiny jezdecké kostýmy bývaly většinou tmavomodré nebo černé, někdy také tmavohnědé či tmavozelené, a šité byly přesně na tělo. Jejich barva vždy ladila s barvou srsti koně. Na lov nosívala Sisi na hlavě cylindr. V sedle pak měla speciální pouzdro, kam zasouvala vějíř. Její vějíře určené na hony byly vždy kožené – žluté, krémové nebo hnědé – a výrazně jednodušší než bohatě zdobené vějíře, které nosila na společenské akce. Pokaždé, když zastavila koně a někdo se přiblížil, skryla za vějířem svou tvář – a také své údajně nepěkné, možná křivé zuby –, aby unikla zvědavým pohledům. Nesnesla, aby ji lidé okukovali. Zároveň si tím chránila oči a pleť před slunečními paprsky, protože v 19. století bylo opálení považováno za nežádoucí.

Zanedlouho královna Viktorie znovu pozvala císařovnu na své letní sídlo Osborne. (Zámek se pyšní nádherným interiérem a obklopují jej pěstěné zahrady – obojí rozhodně stojí za návštěvu.) Alžběta však zdvořile odmítla s omluvou, že se právě necítí dobře, a považovala tím celou záležitost za uzavřenou. Královna se ale nenechala odradit a 11. srpna dorazila – tentokrát nejen s Beatricí, ale i s Alix – znovu na zámek Steephill Castle, aby císařovnu opětovně pozvala. Bylo krajně nediplomatické, když Sisi odmítla podruhé. Britskou panovnici si tím značně popudila. Viktorie byla pobouřena a zapsala si, že rakouská císařovna nemá nejmenší ponětí o tom, co je dlužna svému společenskému postavení. Sisi však měla jasno: své matce Ludovice v dopise napsala, že pozvání odmítla, protože by se u královny strašně nudila. Ani na zámku Steephill Castle si přitom moc soukromí a klidu neužila, neboť 18. srpna ji přijela navštívit Vicky se svým mužem – pruským korunním princem Friedrichem. I oni přijeli zdaleka, až z druhé části ostrova, a ani oni se nezdrželi déle než půl hodiny.

Na začátku Alžbětina pobytu ve Ventnoru panovalo velmi deštivé a bouřlivé počasí, ale naštěstí se po několika dnech umoudřilo. I když na ostrově nebylo takové horko jako právě ve Vídni, kde teploty dosahovaly 32 stupňů Celsia, mohla se císařovna koupat v moři. Od mládí byla vynikající a náruživou plavkyní. Plavání přitom pro ženy její doby

Pláž ve Ventnoru na ostrově Wight, kde se Sisi koupala.

a společenského postavení představovalo velmi netradiční aktivitu. A tak není divu, že všude vzbuzovala pozornost. Když zjistila, že ji ostatní turisté chodí pozorovat na útes nad pláží, a sledují ji dokonce kukátky a dalekohledy, byla znechucena. Ale vyzrála na ně chytrým trikem. V doprovodu své dvorní dámy Marie Festeticsové poslala do vody svou komornou – pravděpodobně Gabrielu, která byla své paní podobná. A Sisi se mohla nerušeně koupat jinde. (Později zastupovala Alžbětu kadeřnice Fanny Feifaliková, jelikož i ta měla stejně štíhlou postavu a podobný účes jako císařovna.) Místní obyvatele, na rozdíl od turistů, nepovažovala Alžběta za dotěrné, a tak ve Ventnoru pravidelně docházela na mši do kostela svatého Wilfreda. (Na jiných místech si obvykle nechávala zřídit kapli v sídle, které obývala). Na císařovy narozeniny 18. srpna nechala dokonce celebrovat zvláštní mši. Jestli se jí po Františku Josefovi stýskalo, je těžké posoudit. Svého muže do Anglie každopádně lákala, avšak marně: „Velká škoda, že nemůžeš přijet. Po těch všech manévrech by sis přece mohl čtrnáct dní prohlížet Londýn, sklouznout do Skotska, přitom

navštívit královnu a poblíž Londýna si trochu zalovit. Koně a všechno máme, takže by byla škoda toho nevyužít. Popřemýšlej o tom pár dní, než se svou obvyklou tvrdošíjností hned řekneš, že ne." (ZIEGLER, 1981, s. 108)

Ve středu 19. srpna 1874 vyrazila Alžběta i s malou Valerií a několika osobami ze svého doprovodu na výlet do Londýna. „Tak jsme ve světovém městě a dojem je omračující! Člověk nemá ani pojem o tom životě a shonu na širokých ulicích, a přitom je tu dokonale vzorný pořádek, a ne tolik hluku jako u nás! Vůbec je charakter města serióznější. Lidé nespěchají, ale každý má co dělat, *and time is money* [a čas jsou peníze]! Impozantní metropole a půvabné je to množství stromů ve městě a v Hyde Parku! Celý den jsme byli venku, pěšky, vozem, chodili po návštěvách […], prohlíželi si koně a také je zkoušeli, kvůli čemuž jsme ztratili hodně času. […]. Jsem k smrti unavená," zapsala si toho dne do svého deníku Marie Festeticsová. (WALTERSKIRCHEN, MEYER, 2014, s. 185–186) Ubytovali se v tehdy módním hotelu Claridge's na Brook Street. (Tento hotel tu můžeme najít stále). Přípravou výletu pověřila císařovna hraběte Beusta, tehdejšího velvyslance. Její přání byla jako vždy bizarní. Nejen že si hodlala prohlédnout památky a navštívit obchody, chtěla vidět i ústav pro choromyslné v Bedlamu, tehdy největší na světě. Tady ji zaujala dívka trpící megalomanií, která si na zahradě neúnavně pletla z květin jeden věneček za druhým. Císařovna proslula tím, že ústavy pro duševně nemocné navštěvovala v mnoha městech a živě se zajímala o osudy jejich pacientů. Alžbětiny inspekce „blázinců", jak se tehdy těmto zařízením říkalo, inspirovaly autory Michaela Kunzeho a Silvestra Levaye k vytvoření jedné strhující scény v muzikálu *Elisabeth*.

V Londýně zavítala císařovna i do Muzea voskových figurín Madame Tussaud (anglicky Madame Tussauds). Příběh jeho zakladatelky je vskutku pozoruhodný. Marie Tussaudová, narozená v roce 1761 ve Štrasburku, působila jako hospodyně doktora Filipa Curtiuse. Lékař se zabýval vytvářením voskových figurín a do tohoto umění zasvětil také svou pomocnici. Společně zhotovili věrné kopie Voltaira i Rousseaua. Za Velké francouzské revoluce měla paní Tussaudová neobvyklý úkol: snímala posmrtné masky popraveným prominentům. Modelovala prý i hlavu královny Marie Antoinetty. V roce 1802 se přesunula do Londýna a tady roku 1835 otevřela na

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Na západ po stopách císařovny Sisi**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.